

АКТУАЛЬНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

© 2017 КОЛОМІЄЦЬ Г. М., МЕЛЕНЦОВА О. В., КАЛІНІЧЕНКО Ю. Д.

УДК 330.341.2:339.137.7

Коломієць Г. М., Меленцова О. В., Калініченко Ю. Д. Актуальні чинники розвитку національних конкурентних переваг

У статті розглянуто якісні зміни національних конкурентних переваг як похідної еволюції технологічних устроїв у глобальному господарському середовищі; проаналізовано роль формальних і неформальних інститутів у їх розвитку та реалізації. З огляду на це актуальним у розбудові конкурентних переваг є вдосконалення формальних інститутів у спряженні з неформальними: урахування та використання позитивного потенціалу національних цінностей і поведінкових установок. Висока адаптивність до турбулентності господарського середовища, бажання і здатність освоювати новітні знання, технології та реалізувати свої здібності в рідній країні повинні визначати спрямованість і зміст перетворень формальних інститутів. Як свідчить проведений аналіз, останнім часом відбувається ціннісний зсув, змінюються поведінкові установки, що свідчить про необхідність визнати, що відчуження від владних інститутів, недовіра до влади можуть суттєво загальмувати перетворення в напрямку «конкурентні переваги – конкурентоспроможність».

Ключові слова: національні конкурентні переваги, формальні інститути, неформальні інститути.

Рис.: 7. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 16.

Коломієць Ганна Миколаївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: gkolomiets@karazin.ua

Меленцова Ольга Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: omelements@karazin.ua

Калініченко Юлія Дмитрівна – аспірантка кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

УДК 330.341.2:339.137.7

UDC 330.341.2:339.137.7

Коломиец А. Н., Меленцова О. В., Калиниченко Ю. Д. Актуальные факторы развития национальных конкурентных преимуществ

В статье рассмотрены качественные изменения национальных конкурентных преимуществ как производные эволюции технологических укладов в глобальной хозяйственной среде; проанализирована роль формальных и неформальных институтов в их развитии и реализации. Учитывая это, актуальным в развитии конкурентных преимуществ является совершенствование формальных институтов в сопряжении с неформальными: учет и использование позитивного потенциала национальных ценностей и поведенческих установок. Высокая адаптированность к турбулентности хозяйственной среды, желание и способность осваивать новые знания, технологии и реализовать свои способности в родной стране должны определять направленность и содержание преобразований формальных институтов. Как показывает проведенный анализ, в последнее время происходит ценностный сдвиг, меняются поведенческие установки, что свидетельствует о необходимости признать, что отчуждение от властных институтов, недоверие к власти могут существенно затормозить преобразования в направлении «конкурентные преимущества – конкурентоспособность».

Ключевые слова: национальные конкурентные преимущества, формальные институты, неформальные институты.

Рис.: 7. **Табл.:** 1. **Библ.:** 16.

Коломиец Анна Николаевна – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры экономической теории и экономических методов управления, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: gkolomiets@karazin.ua

Меленцова Ольга Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории и экономических методов управления, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: omelements@karazin.ua

Калиниченко Юлия Дмитриевна – аспирантка кафедры экономической теории и экономических методов управления, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

Kolomiets G. M., Melentsova O. V., Kalinichenko Ju. D. The Topical Factors of Development of the National Competitive Advantages

The article considers the qualitative changes of the national competitive advantages as derivatives of the evolution of technological modes in the global business environment; the role of both the formal and the informal institutions in their development and implementation has been analyzed. With this in mind, topical in the development of competitive advantages will be improving the formal institutions in conjunction with the informal: recognition and use of the positive potential of the national values and attitudes. High adaptability towards turbulence of the economic environment, desire and capability to master new knowledge, technologies, fulfill one's own abilities in the native country, should define the focus and content of transformations of the formal institutions. Results of the analysis show that nowadays a value shift is going on, attitudes are being changed, which suggests that there's a necessity to understand that disposition of power institutions, mistrust to authorities can significantly slow down transformations in the direction of «competitive advantages – competitiveness».

Keywords: national competitive advantages, formal institutions, informal institutions.

Fig.: 7. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 16.

Kolomiets Ganna M. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: gkolomiets@karazin.ua

Melentsova Olga V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: omelements@karazin.ua

Kalinichenko Julia D. – Postgraduate Student of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Національні конкурентні переваги не одне століття знаходяться в колі зору економічної науки. Посилення інтеграційних процесів, зміна драйверів розвитку господарських систем потребують дослідження сучасних конкурентних переваг на основі усвідомлення досвіду країн, що змогли їх втілити в досягненні значущих результатів економічного розвитку.

Теорія конкурентних переваг пов'язана з іменами П. Кругмана [3], В. Леонтьєва [2], Б. Оліна [3], М. Портера [5], Д. Рікардо [5], А. Сміта [5], Е. Хекшера [3]. Останнім часом вчені, зокрема Д. Норт [4], О. Аузан [1], Е. Райнерт [6], С. Хедлунд [8], звернули увагу на те, що не всі країни, які мають конкурентні переваги, можуть їх реалізувати. Отже, важливо не тільки усвідомлення змінюваного змісту конкурентних переваг, формальних інститутів їх розвитку, а й дослідження впливу неформальних інститутів як чинників їх реалізації.

Мета статті – на основі виокремлення характерних властивостей сучасного господарства обґрунтувати зміст актуальних конкурентних переваг і зростання впливу неформальних інститутів на їх розвиток і реалізацію.

Досягнення прогнозованих Всесвітнім банком параметрів розвитку економіки України (рис. 1) пов'язано з прискоренням реформ, спрямованих на ефективну інтеграцію країни в глобальне господарство, що значною мірою детерміновано визначенням актуальних конкурентних переваг і драйверів їх реалізації.

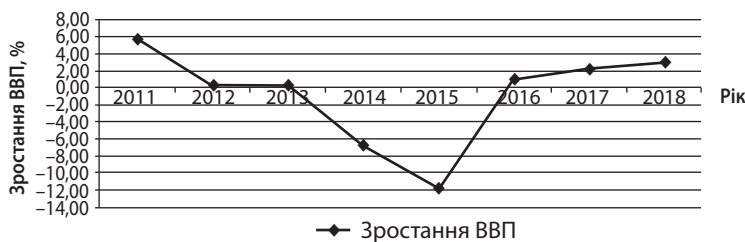

Рис. 1. Розвиток економіки України (2016, 2017, 2018 рр. – прогноз) за даними Всесвітнього банку [16]

Теорія конкурентних переваг розвивалася представниками різних наукових парадигм – класичної та неокласичної, еволюційної та інституційної. Синтез попередніх напрацювань може стати продуктивним засобом їх сучасного дослідження.

Зміст конкурентних переваг задають технологічний устрій, відповідні господарські відносини, інституційні умови їх функціонування. Етапи розвитку технологічного устрою відіграють різну роль у формуванні конкурентних переваг. Виникаючий технологічний устрій – основа перебудови конкурентної бази, формування конкурентних переваг. Ключовий (домінуючий) технологічний устрій визначає сьогоденні конкурентні переваги. Базовий технологічний устрій втрачає роль чинника конкуренції [9]. Господарська система функціонує на одночасно існуючих різних технологічних устроях. Їх

Дослідження виконане в межах планової науково-дослідної теми кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Актуальні траєкторії інформаційної економіки: імператив стійкої динаміки глобального господарства» (номер державної реєстрації 0114U000125).

зміна загалом визначає логіку розвитку конкурентних переваг у національних межах, а з наростанням інтеграційних процесів – і у світовому вимірі (рис. 2).

Галузями, що визначали розвиток третього технологічного укладу, були чорна металургія, залізниця, кораблебудування.

Основою наступного технологічного устрою стали автомобіле- і літакобудування, нафтохімія.

Ядро п'ятого технологічного устрою складають електроніка та обчислювальна техніка, програмне забезпечення, оптико-волоконні системи, телекомунікації, роботобудування, інформаційні технології.

Шостий технологічний устрій в значній більшості країн знаходиться у стадії виникаючого. Формування сучасних конкурентних переваг визначають наноелектроніка, молекулярна і нанофотоніка, наноматеріали і наноструктуровані покриття, наносистемна техніка, нанобіотехнології. Прогнозується, що сьомий технологічний устрій приведе до переміщення конкурентних переваг у сферу конвергенції нано-, біо-, інфо- та когнітивних технологій, розвитку соціогуманітарних технологій.

Параметри сучасної конкуренції обумовлюють інформаційно-комунікаційні технології. Саме країни, які лідирують в розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, займають визначальні позиції і в глобальній конкуренції (табл. 1). Існує декілька мето-

дик для порівняння реалізації національних конкурентних переваг – конкурентоспроможності різних країн. Однією з найбільш відомих є методика порівняльної оцінки глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму. Узагальненим показником розвитку інформаційно-комунікаційні технології можна вважати індекс мережевої готовності, що оцінює країни за 52 параметрами, об'єднаними в групи, а саме:

- ✦ інституційні умови розвитку інформаційно-комунікаційні технологій, що характеризують політичне, правове, бізнес- та інноваційне середовище (*субіндекс середовища*);
- ✦ технологічна, фінансова і компетентісна готовність до застосування інформаційно-комунікаційних технологій (*субіндекс готовності*);
- ✦ рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій у бізнес-середовищі, державному управлінні та громадському секторі (*субіндекс використання*);
- ✦ економічні та соціальні наслідки впливу інформаційно-комунікаційних технологій (*субіндекс впливу*).

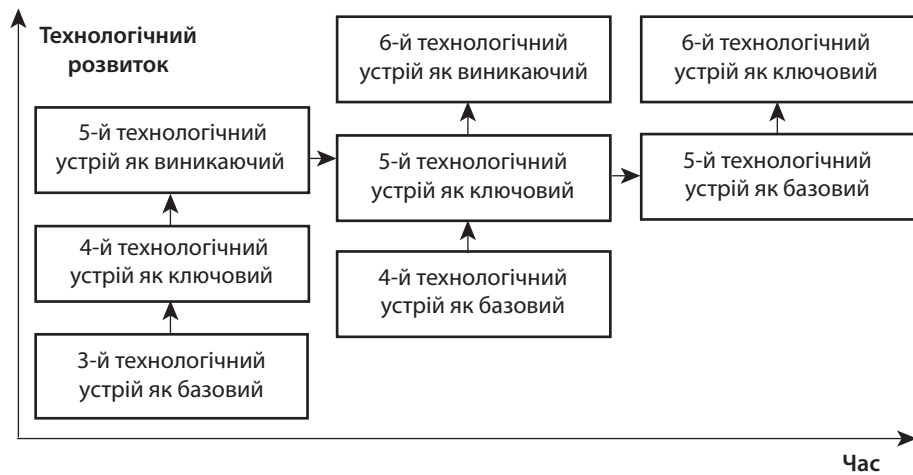

Рис. 2. Логіка зміни технологічної основи конкурентних переваг

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 1

Рейтинги провідних країн світу за індексами мережевої готовності та глобальної конкурентоспроможності у 2015 р. [14; 15]

Країна	Індекс мережевої готовності		Індекс глобальної конкурентоспроможності	
	Місце в рейтингу	Значення	Місце в рейтингу	Значення
1	2	3	4	5
Сінгапур	1	6,0	2	5,68
Фінляндія	2	6,0	8	5,45
Швеція	3	5,8	9	5,43
Нідерланди	4	5,8	5	5,50
Норвегія	5	5,8	11	5,41
Швейцарія	6	5,7	1	5,76
США	7	5,6	3	5,61
Велика Британія	8	5,6	10	5,43
Люксембург	9	5,6	20	5,20
Японія	10	5,6	6	5,47
Канада	11	5,5	13	5,31
Корея	12	5,5	26	4,99
Німеччина	13	5,5	4	5,53
Гонконг	14	5,5	7	5,46
Данія	15	5,5	12	5,33
Австралія	16	5,5	23	5,12
Нова Зеландія	17	5,5	16	5,25
Тайвань	18	5,5	15	5,28
Ісландія	19	5,4	29	4,83
Австрія	20	5,4	21	5,15
Ізраїль	21	5,4	27	4,98
Естонія	22	5,3	30	4,74
ОАЕ	23	5,3	17	5,24

Закінчення табл. 1

	1	2	3	4	5
Бельгія		24	5,3	19	5,20
Ірландія		25	5,2	24	5,11
Франція		26	5,2	22	5,13
Іспанія		34	4,7	33	4,59

У Рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн 2015–2016 рр. Україна посіла 79 місце і належить до групи країн, де економічне зростання залежить від рівня ефективності ринків. Україна активно включилася в розбудову інформаційного суспільства. Широке застосування ІКТ у всіх сферах суспільного життя визначається одним з пріоритетних напрямів господарського розвитку. Разом з тим рух у цьому напрямі здійснюється не рівномірно.

Найвищу рейтингову позицію за Індексом мережевої готовності Україна продемонструвала у 2009 р. (62 місце). Після цього упродовж двох наступних років було втрачено 28 пунктів, внаслідок чого у 2011 р. країна перемістилася на 90 позицію серед 138 країн світу. В останні роки, з урахуванням розширення кола країн – учасниць рейтингу, Україна знаходиться в сьомому десятку (рис. 3).

Відповідно до «Глобального звіту про розвиток інформаційних технологій-2015» (*The Global Information Technology Report*), який щорічно готується Всесвітнім економічним форумом (*World Economic Forum*), починаючи з 2002 р., Україна посіла 71 позицію серед 143 країн світу у рейтингу (ІКТ) (рис. 4) [14].

У 2015 р. суттєво поліпшили свої позиції та випередили Україну в рейтинговій оцінці Латвія, Вірменія, Молдова та Польща.

Експерти Всесвітнього економічного форуму чинниками, що дозволили Україні піднятися в рейтингу у 2015 р., вважають позитивні зміни політичного і регуляторного середовища, а саме: підвищення ефективності національних законотворчих органів, стан розвитку законодавства, пов'язаного з використанням ІКТ. Разом з тим загальний рівень за цими показниками залишається

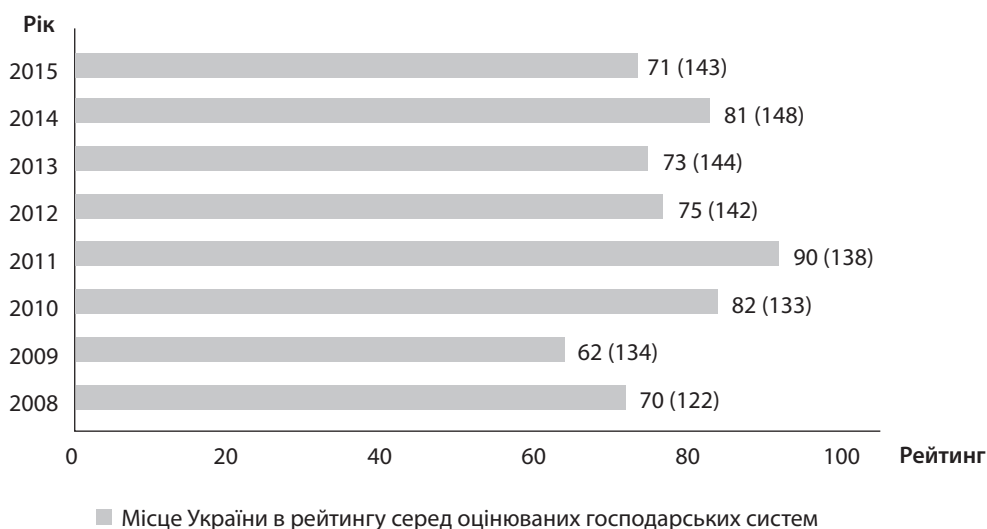

Рис. 3. Зміна рейтингу України за індексом мережевої готовності 2008–2015 рр. [13; 14]

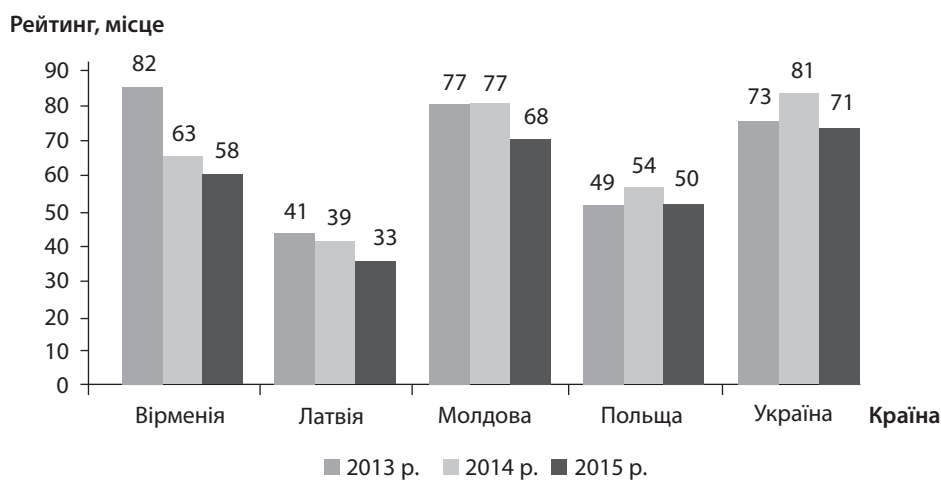

Рис. 4. Порівняльна оцінка динаміки індексу мережевої готовності України

Джерело: складено за [14].

нижче половинного значення індикатора. У субіндексі готовності суттєво збільшилася міжнародна пропускна здатність Інтернету. У субіндексі «використання» покращення позиції України сталося за рахунок збільшення кількості Інтернет-користувачів, використання ІКТ під час взаємодії організацій, використання Інтернету для продажу своїх товарів споживачам, інвестування компаній у розвиток і навчання персоналу. Експерти Всесвітнього економічного форуму відзначили позитивні зміни в стимулюванні використання ІКТ-технологій урядом. Відбулися зрушення впливу ІКТ на появу нових бізнес-та організаційних моделей, на доступність базових послуг для громадян і якість державних послуг (рис. 5).

Погіршилися позиції України у світовому рейтингу поточного року внаслідок збільшення тарифів на мобільний зв'язок («мінус» 43 пункти), низької якості урядових он-лайн сервісів («мінус» 18 пунктів), зниження конкуренції на ринку телекомунікаційних послуг («мінус» 3 пункти).

Загалом розвиток конкурентних переваг України потребує кардинального вдосконалення політичного і регуляторного середовища (122 позиція в рейтингу) та

подолання низького рівня використання ІКТ урядом – 124 позиція. За оцінкою незалежності судів, доступності їх для бізнесу з метою оскарження адміністративних дій Україна знаходиться за ризикою 130 позиції.

Разом з тим важливо усвідомлювати, що зміни політико-правового середовища, формальних правил – необхідна, але недостатня умова трансформації конкурентних переваг у національну конкурентоспроможність. Легітимність та імплементацію формальним правилам забезпечують неформальні норми. «Якщо формальне утворення правил шляхом прямих дій занадто відхиляється від траєкторії еволюції неформальних норм, негативні наслідки не затримаються», – С. Хедлунд [8, с. 15]. Неформальні інститути відображають господарську культуру, традиції та звичаї, вкорінені у свідомості людей. Дослідженню ролі неформальних інститутів в економічному розвитку приділяють увагу О. Аузан [1], Д. Норт [4], Е. Райнерт [6], С. Хедлунд [8]. Широко відома методика Р. Ингхарта [2] оцінки впливу цінностей на економіку. Реалізація проекту «Всесвітнє дослідження цінностей» (*The World Values Survey*) під

Рис. 5. Зміна місця України в рейтингу мережевої готовності за субіндексами

Джерело: складено за [13; 14].

керівництвом Р. Інглхарта [2] дозволила дослідити зміни, що відбуваються в сучасному світі. Міжкультурна варіативність пояснюється за допомогою двох параметрів, складених з альтернатив:

1) традиційні цінності / секулярно-раціональні цінності;

2) цінності виживання / цінності самовираження.

Домінування в тому чи іншому суспільстві однієї з альтернативних цінностей, їх взаємозв'язок впливає на господарський розвиток, і їх аналіз стає важливим інструментом прогнозування провідних тенденцій [2].

«Відповідно до переміщення трудових ресурсів з аграрного сектора в індустріальний у світогляді людей, як правило, відбувається зрушення від традиційних цінностей до секулярно-раціональних. Пізніше, коли переважний розвиток отримує вже не індустріальний сектор, а сектор послуг, відбувається другий масштабний зсув у сфері ціннісних орієнтацій – перехід від цінностей виживання до цінностей самовираження [2, с. 18].

Можливий і зворотний рух. В Україні внаслідок економічних і політичних потрясінь відбувся зсув цінностей від секулярно-раціональних до традиційних і від цінностей самовираження до виживання. «У 2015 році порівняно до 2008 року Україна відкотилася до цінностей індустріального суспільства через затяжну економічну кризу», – констатували експерти GfK Ukraine [7]. Це обумовлює зміни в поведінкових установках і мотивації та потребує коригування інституційних перетворень за безпечення реалізації сучасних конкурентних переваг.

Типологія культур Г. Хофстеде дозволяє провести порівняльний аналіз поведінкових установок різних народів і, перш за все, важливо розглянути поведінкові установки країн, які покращили свої позиції в реалізації сучасних конкурентних переваг. В останні роки в Україні поведінкові установки значно змінилися (рис. 6).

Значно зросла дистанція влади. Культури з високою дистанцією влади виробляють правила, механізми,

ритуали, які утворюють і відтворюють ієрархічні відносини між її членами. Збільшення дистанції влади свідчить про зростання владної диференціації, розбіжності між людьми з різними власними повноваженнями, відчуження громадян від реалізації функцій суспільного управління. Україна з показником 92 має високу дистанцію влади.

Індивідуалізм характеризує ступінь заохочення індивідуалістичних тенденцій у протилежність колективістським.

В індивідуалістичних культурах потреби, бажання, інтереси окремої людини превалюють над груповими або колективними цілями. Колективістські культури, навпаки, детермінують жертвність особистими інтересами заради спільного блага. В останні роки і так не дуже високий для країн з ринковою економікою показник індивідуалізму зменшився. Поведінкові установки до спільних дій стали затребуваними і реалізувалися в широкому русі волонтерських організацій.

Суттєво збільшився показник «маскуліність», що відображає просування в напрямку твердості, зосередженості на успіху, наполегливості, самовпевненості, змагальності. В основу цього показника закладено традиційні гендерні відмінності. Мова йде про те, що буде домінуючим мотивом у суспільстві: конкуренція або солідарність і кооперація. «Фемінність» передбачає обережність і схильність до адаптації, співчуття слабким, деяку невпевненість. За даним індикатором, який в Україні складає 27, зміни відбуваються, але домінуючими є цінності співпраці, самозадоволення від діяльності, ознакою успіху є якість життя.

Індекс «уникнення невизначеності» відображає здатність суспільства справлятися з тривогою і стресами, викликаними непередбачуваними змінами. Високі показники (95) свідчать про відчуття загроз неоднозначних ситуацій, прагнення до стабільності. При швидкому збільшенні цього показника, відставанні вибудовування засобів адаптації до невизначеності може спостерігатися намагання їх подолати шляхом втечі від них, зокрема,

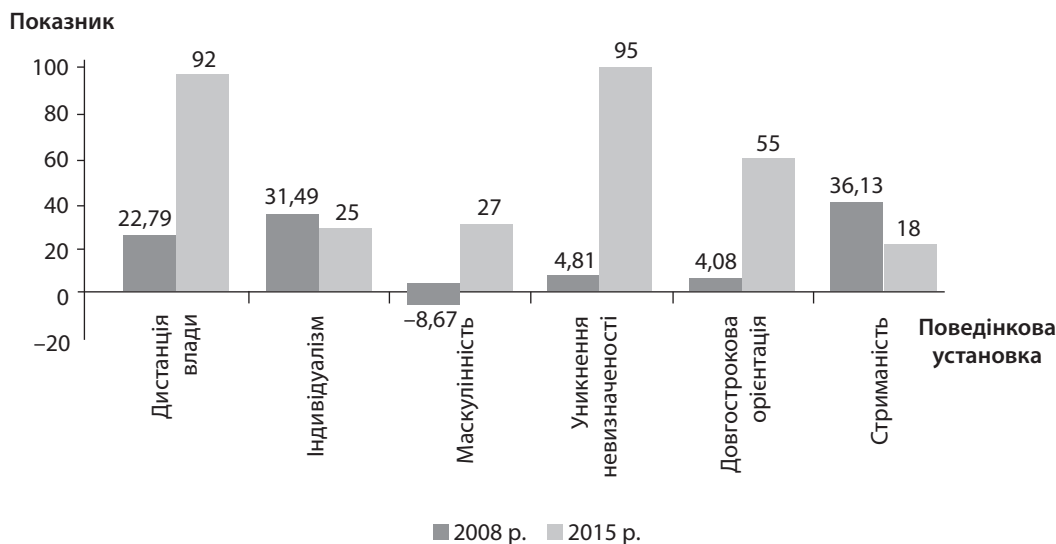

Рис. 6. Зміна параметрів поведінкових установок України за типологією Г. Хофстеде [10–12]

посилення міграційних настроїв серед молоді та найбільш професійно конкурентних на зовнішніх ринках верств населення.

За індексом «довгострокова орієнтація» показник України 55. Цей параметр відображає те, наскільки суспільство проявляє прагматизм і стратегічно орієнтується на майбутнє в протилежність короткостроковій орієнтації. Оцінка 55 не відображає ще явну перевагу довгострокової орієнтації, але тенденція вже намічається.

Індекс «поблажливість/стриманість» в Україні становить 18. Це означає, що незначна кількість осіб вважає себе щасливими, превалює відчуття безпорадності, суспільству властива схильність до песимізму, невеликий акцент робиться на вільний час та задоволення зростаючих потреб.

Порівняння цінностей у країнах, які демонстрували помітні результати в розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і посиленні конкурентних переваг, свідчить про різний їх рівень (рис. 7). Дистанція влади в Україні є найбільшою. Найменший показник у США (40). За індексом «Індивідуалізм» США посідає перше місце (91), а Україна – останнє (25). За критері-

ем «Маскулінність» США з Польщею мають приблизно однаковий показник (62 та 64). В Україні цей показник удвічі менший (27). Уникнення невизначеності показує, що Україна має приблизно однаковий результат з Польщею (95 та 93 відповідно). За індексом «Довгострокова орієнтація» Україна має 55, Польща – 38, США – 26. Індекс «Стриманість» показує, що Україна знаходиться на останньому місці з показником 18, а США – на першому (68). Це обґрунтовує неможливість простого експорту реформ і формальних інститутів. Необхідно вибудувати власну стратегію розвитку конкурентних переваг, базуючись на власних господарських практиках, при тому, що параметри індивідуалізму, маскулінності, довгострокової орієнтації найбільше сприяють реалізації ключових конкурентних переваг.

ВИСНОВКИ

Відзначені особливості ціннісних зсувів і зміни поведінкових установок свідчать про необхідність, по-перше, визнати, що відчуження від владних інститутів, недовіра до влади можуть суттєво загальмувати перетворення в напрямку «конкурентні переваги – кон-

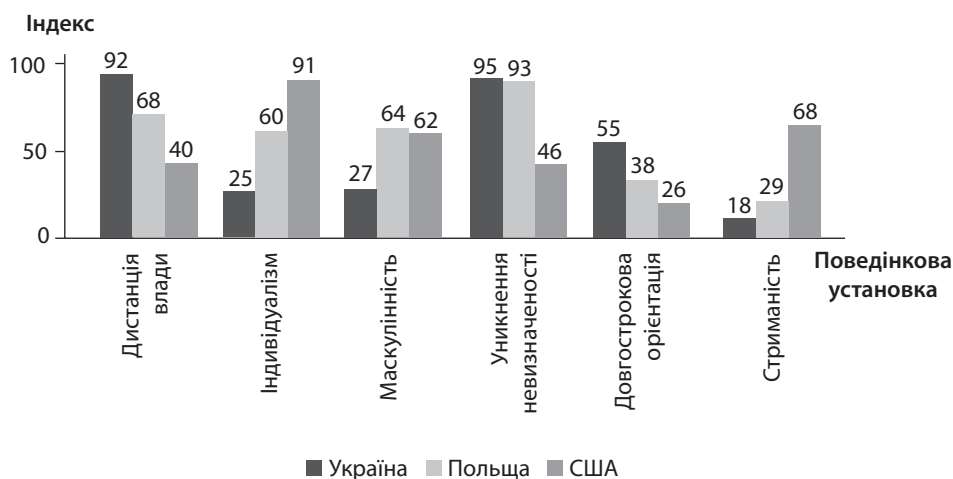

Рис. 7. Порівняння індексів України за типологією Г. Хофстеде з Польщею та США у 2015 р. [12]

курентоспроможність». По-друге, відсутність довгострокових цілей перетворень, що інтегрують інтереси громадян, посилює міграційні настрої, зменшуючи компетентісну складову конкурентних переваг, не сприяє розвитку суспільного оптимізму. Разом з тим, властива суспільству націленість на кооперацію, комунікації, взаємодопомогу, намагання адаптуватися до швидких змін може створити синергетичний ефект для підвищення конкурентоспроможності України в глобальному господарському середовищі.

В умовах інтенсивної та екстенсивної зміни технологічних устроїв і детермінант національного розвитку реалізація конкурентних переваг обумовлена швидкістю опанування новими технологіями. Інституційна система – вагомий чинник поширення новітніх технологій. Темпи їх інфільтрації залежать не тільки від формальних інститутів, а навіть, більшою мірою, від неформальних інститутів (національних цінностей і поведінкових установок) – ставлення, сприйняття, бажання освоювати новітні технології та реалізувати свої здібності в рідній країні, що і повинно визначати спрямованість і зміст перетворень формальних інститутів. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Аузан А. А.** О возможности перехода к экономической стратегии, основанной на специфике человеческого капитала. *Журнал Новой экономической ассоциации*. 2015. № 2 (26). С. 243–248.
- 2. Инглхарт Р., Вельцель К.** Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. М.: Новое издательство, 2011. 464 с.
- 3. Кругман П. Р., Обстфельд М.** Международная экономика: теория и политика/пер. с англ. 5-го межд. изд. СПб.: Питер. 2004. 832 с.
- 4. Норт Д.** Понимание процесса экономических изменений/пер с англ. К. Мартынова, Н. Эдельмана. М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2010. 256 с.
- 5. Портер М.** Конкуренция/пер. с англ. М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. 608 с.
- 6. Райнерт Э. С.** Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными/пер с англ. Н. Автономовой; под ред. В. Автономова. М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2011. 384 с.
- 7. Ситник Т.** Багатомірність цінностей. Як змінюються цінності українців? (дані опитувань)/GfK Ukraine. URL: <http://www.gfk.com>
- 8. Хедлунд С.** Невидимые руки, опыт России и общественная наука. Способы объяснения системного провала/пер. с англ. Н. В. Автономовой; под науч. ред. В. С. Автономова. М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2015. 424 с.
- 9. Ader E.** L'analyse strategique et ses outils. *Revue Futuribles*. 1983. No. 72, Decembre. P. 3–21.
- 10.** The Hofstede Centre. URL: <http://geert-hofstede.com>
- 11. Hofstede G., Minkov M., Vinken H.** Values Survey Module 2008 (VSM 08). URL: <http://geerthofstede.nl>
- 12. Hofstede G.** Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2011. Unit 2. URL: <http://scholarworks.gvsu.edu/orpc/vol2/iss1/8>
- 13.** The Global Information Technology Report 2014. Rewards and Risks of Big Data. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalInformationTechnology_Report_2014.pdf
- 14.** The Global Information Technology Report 2015. ICTs for Inclusive Growth. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_IT_Report_2015.pdf
- 15.** The Global Competitiveness Report 2015–2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf
- 16.** Ukraine: Reforms Helped to Stabilize Economy, but Continued and Faster Reforms are Key. URL: <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/10/05/ukraine-macroeconomic-update-october-2015>

REFERENCES

- Auzan, A. A. "O vozmozhnosti perekhoda k ekonomicheskoy strategii, osnovannoy na spetsifike chelovecheskogo kapitala" [About the possibility of switching to economic policies based on the specificity of human capital]. *Zhurnal Novoy ekonomicheskoy assotsiatsii*, no. 2 (26) (2015): 243-248.
- Ader, E. "L'analyse strategique et ses outils". *Revue Futuribles*, no. 72 (1983), Decembre: 3-21.
- Hofstede, G., Minkov, M., and Vinken, H. "Values Survey Module 2008 (VSM 08)". <http://geerthofstede.nl>
- Hofstede, G. "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2011. Unit 2". <http://scholarworks.gvsu.edu/orpc/vol2/iss1/8>
- Inglhart, R., and Veltsel, K. *Modernizatsiya, kulturnyye izmeneniya i demokratiya: Posledovatelnost chelovecheskogo razvitiya* [Modernization, cultural change and democracy: the human development Sequence]. Moscow: Novoye izdatelstvo, 2011.
- Khedlund, S. *Nevidimyye ruki, opyt Rossii i obshchestvennaya nauka. Sposoby obyasneniya sistemnogo provala* [Invisible hands, Russian experience and social science. Ways of explaining the system failure]. Moscow: ID Vysshey shkoly ekonomiki, 2015.
- Krugman, P. R., and Obstfeld, M. *Mezhdunarodnaya ekonomika: teoriya i politika* [International Economics: theory and policy]. St. Petersburg: Piter, 2004.
- Nort, D. *Ponimaniye protsessa ekonomicheskikh izmeneniy* [Understanding the process of economic change]. Moscow: ID Vysshey shkoly ekonomiki, 2010.
- Porter, M. *Konkurentsia* [Competition]. Moscow: Vilyams, 2005.
- Raynert, E. S. *Kak bogatyie strany stali bogatymi i pochemu bednyie strany ostayutsya bednymi* [How rich countries became rich and why poor countries stay poor]. Moscow: ID Vysshey shkoly ekonomiki, 2011.
- Sytyk, T. "Bahatovymirnist tsinnosti. Yak zminiuiutsia tsinnosti ukrainsiv? (dani opytuvan)" [The multidimensionality of values. How to change the values of the Ukrainians? (survey data)]. <http://www.gfk.com>
- "The Hofstede Centre". <http://geert-hofstede.com/>
- "The Global Information Technology Report 2014. Rewards and Risks of Big Data". http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalInformationTechnology_Report_2014.pdf
- "The Global Information Technology Report 2015. ICTs for Inclusive Growth". http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_IT_Report_2015.pdf
- "The Global Competitiveness Report 2015–2016". http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf
- "Ukraine: Reforms Helped to Stabilize Economy, but Continued and Faster Reforms are Key". <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/10/05/ukraine-macroeconomic-update-october-2015>